

KLASSIFICERINGSBESLUT

Fastighet: DOMHERREN 1
Adress: Östermalmsgatan 22, 24, 26, 26A
Rådmanngatan 12
Stadsdel: Östermalm

Historik: På tomten låg tidigare Östermalms kvinnofängelse, ett cellfängelse från 1897 ritat av Gustaf Lindgren – från och med 1927 använt som statligt arkiv. Kvarteret planlades för Kungliga tekniska högskolans arkitekturskola med början år 1966. Huset uppfördes 1967-1971 efter ritningar av arkitekt och professor Gunnar Henriksson. Byggherre var statliga Byggnadsstyrelsen. Reinold Gustafsson Byggnads AB svarade för byggnadsarbeten efter rivning och schaktning av AB Samuelsson och Bonnier. Det nya huset begränsades vad gällde byggnadsdjupet med hänsyn till en planerad, men aldrig utförd, trafikled under Östermalm.

Beskrivning: Kvarteret består av en fem våningar hög byggnad i betong och koppar, försedd med ett stort parkeringsgarage för 100 bilar samt en souterrängvåning under delar av huset. En lägre del mot Engelbrektskyrkan var byggd upp till två våningars höjd med souterrängvåning och hade en skelettstomme i stål samt ett karaktäristiskt sågtandat, kopparklätt tak med överljus. Denna del härjades av en kraftig eldsvåda i maj 2011. Byggnaden hade före branden en inre kringbyggd gård och det högre husets gårdssida var klädd med fasta, utanpåliggande solskärmar.

Den kvarvarande delen av huset har ett avfasat hörn mot Danderydsplan där en trappa med artikulerat skärmtak leder upp till huvudentrén. En platsbildning med träd och konstverk avslutar kvarteret mot Karlavägen. Inifrån den avfasade hörndelen, den så kallade "Triangeln" med sin spiraltrappa i flera våningar, löper entréplanets korridorer fram till husets två huvudtrapphus. I husets lägre delar finns framför allt bibliotek, kontor och hörsalar. I våningarna högre upp är kontorsrummen placerade mot gatan och i direkt anslutning till de större ritsalarna mot gården. I huset finns också större ateljéer avsedda för utbildningens "kritik" och utställningar.

Klassificering: Blå, det vill säga det kulturhistoriska värdet motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i Kulturminneslagen. PBL 8 kap 13 § är tillämplig.

Motivering: En hård slutenhet med en skarp avslutning mot himlen präglar fasaderna mot Danderydsplan. Den omålade betongstenen i fasaden inramas av likaledes omålade, gjuten betong där de brunröda fönsteröppningarna är placerade asymmetriskt. Slutenheten kan

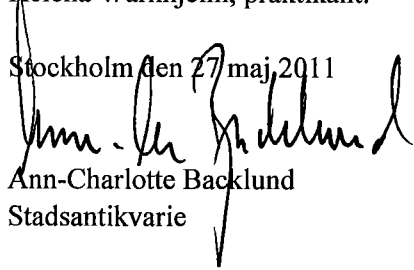
också beskrivas som skulptural, där valet av en slät och oartikulerad fasad kan hänföras till efterkrigstidens sökande efter en autentisk "urarkitektur". Byggnadens utanpåliggande trappor kan i samma sammanhang liknas vid trappor i det förindustriella byggandet. Det samma gäller till exempel utbyggda och glasade burspråk. Den lägre delen, som lågorna tog, var i höjd, variation och materialval medvetet och väl anpassad till Engelbrektskyrkans dominerande gestalt. Platsbildningen mot Karlavägen med dess konstverk "den vitruvianske mannen" (efter Leonardo da Vinci) i genombrutet rödmålat smide syftar på konst och vetenskap i samverkan genom arkitekturens klassiska proportioneringssystem.

Interiörerna har väggar av brädgjuten betong, frilagda installationer i tak och vitmålade eller trärena dörrar. Enstaka starka accenter i grundfärger markerar till exempel hissdörrar och trapppräcken. Materialbehandlingsens enkla karaktär fungerar som en neutral bakgrund och ger arkitektstudenterna frihet och huvudrollen i eget skapande. Huset är tidstypiskt i sitt uttryck och materialval också med hänsyn till statligt byggande. Byggnadsstyrelsens rationella och ekonomiska ideal bildade vid denna tid en tydlig ram för projekten, där en jämförelse kan göras med till exempel kontorshuset Garnisonen. Byggherrens krav och förutsättningar skapade, tillsammans med arkitekternas föreställningar om funktionell och ärlig form, byggnader av Arkitekturskolans radikala karaktär.

Arkitekturskolans mer kompromisslösa fasader har också beskrivits som 68-upprorets "käftsmäll" mot den borgerliga 1920-talsomgivningen i vilken dekor, färg och rumsligheter råder. Samtidigt infinner sig i det brutala uttrycket en ny sorts akademism. Arkitekturskolan har, från och med sin tillblivelse, klart fjärmat sig från en folklig uppfattning om vad som är gott. Det handlar dock om ett utomordentligt väl gestaltat exempel jämfört med stora delar av den massproduktion som kom till stånd i det samtida industrialiserade byggandet. Trots detta har huset fått klä skott för det sistnämnda och utnämnts till själva symbolen för det fula och omänskliga. Denna roll har gjort huset till ett oerhört starkt och helt omistligt inlägg i debatten om arkitektur i Sverige överhuvudtaget.

Besiktning på plats 2011-05-20. Beslutande: Ann-Charlotte Backlund, stadsantikvarie. Deltagit i beslutet har också Anna-Karin Ericson, chef för kulturmiljöenheten, Mari Ferring, antikvarie, Suzanne Lindhagen, antikvarie, Tomas Örn, antikvarie, Lisa Sarban, antikvarie, Helena Wärnhjelm, praktikant.

Stockholm den 27 maj 2011

Ann-Charlotte Backlund
Stadsantikvarie

Kopia för kännedom till: Länsstyrelsen i Stockholms län (Kulturmiljöenheten), Stockholms Stadsbyggnadskontor (Registraturen)